

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

תוכן

- א. עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר ... ובהנוני נא בזאת.....1
- ב. ומי שרי לנסוייה להקדוש ברוך הוא והכתיב לא תנסו את ה'.....2

דף ט.

א. עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר ... ובהנוני נא בזאת

נאמר בפרשת ראה (דברים יד פסוק כב) עֵשֶׂר תִּעְשֹׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֶרְעֶךָ הַיָּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה צִיּוּנו הַבּוֹרָא לְהַפְרִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת¹ מִן הַתּוֹצֵאת הַחֲקֵלֵאִית וּלְתַתֵּם כָּל אֶחָד כַּדִּינוֹ, וְלֹא יֹאמֶר הָאָדָם אֵיךְ אֲחַסּוֹר מִמוֹנֵי שְׂאֵדְרָבָא בְּנִתִינָה זֶה יִתְעַשֵּׂר כִּמוֹ שֶׁלְּמִדּוֹ הַזֶּה לְ"עֵשֶׂר בְּשִׁבִיל שְׂתַתְּעַשֵּׂר, וְלִמְרוֹת שְׂאֵסוֹר לְנִסּוֹת הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּמוֹ שִׁיבּוֹאֵר לְהֵלֵךְ בְּדַבָּר זֶה, מוֹתֵר שְׁנֵאמַר, (מלאכי ג פסוק י) הִבִּיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצֵר וְגו' וּבְהִנּוּנֵי נָא בְּזֹאת וְגו' וְהִרִיקְתִּי לְכֶם בְּרִכָּה עַד בְּלִי דִי.

הצדקה דוחה את הגזירות הקשות, וברעב ושאר מיתות² תציל ממות, והיא מעשרת, וי"א³ שאף בצדקה מותר לנסות את ה' שודאי יבא לו עשירות⁴,

¹ מעשר ראשון ושני ומעשר עני ולכאורה כולל גם תרומה כמש"כ בטור רמז "ועוד כי הדבר בדוק ומנוסה כי בשביל הצדקה שנותן לא יחסר לו אלא אדרבה תוסיף לו עושר וכבוד כדכתיב (ד"ה ב' לא) מהחל התרומה לביא בית ה' אכול ושבוע והותר עד לרוב כי ה' ברך את עמו וכתיב (מלאכי ג') הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובהנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם ארובות השמים והריקותי עליכם ברכה עד בלי די ואמרו חכמים בכל דבר אסור לנסות את ה' הו"ך מדבר זה כדכתיב ובהנוני נא בזאת". ואף שפסוק עשר תעשר לכו"ע נאמר בעיקר לגבי מעשר שני וכמו שכתב הספרי והרמב"ם (סחמ"צ קכת, והל' מע"ש פ"א ה"א) והוכיח כן הרמב"ן שם על התורה, מ"מ דרשו ממנו גם דינים לגבי מעשר ראשון וכמו שנאמר ברמב"ן בהשגותיו לשורש יב [ד"ה והראיה] בשני מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר ראשון ואחד מעשר שני ולמדו ממנו שאין מרישים משנה להברתה ועוד דינים

² ועוד מוספת לו אורך ימים כדאיתא בפ"ק דב"ב גבי בנימין הצדיק. ש"ך יו"ד רמז ס"ק ב

³ שו"ע ונו"כ יו"ד רמז ד

⁴ ש"ך שם ד

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת תענית

כמו במעשר תבואה. וי"א⁵ שדוקא בנתינת מעשר כספים⁶ מותר לנסות⁷ הקדוש ברוך הוא, אבל לא בשאר צדקה. וי"א⁸ שאף בזה אסור ולא הותר אל בתבואה והעיקר כדיעה ראשונה.

אולם מה שהותר אינו אלא אם עושה על מנת להתעשר, אבל בשביל טובה אחרת כמו בשביל שיחיו בניו וכדומה, אסור לנסות⁹. וי"א¹⁰ שלכל טובה מותר לנסות.

ב. ומי שרי לנסוייה להקדוש ברוך הוא והנתיב לא תנסו את ה'

נאמר בפרשת ואתחנן (דברים ו פסוק טז) לא תנסו את יקוק עיקר האיסור שאסרה התורה¹¹ להשב אחרי הנביא ולהרהר בנבואתו שמה אינה אמת ואסור לנסותו יותר מדאי ולא נהיה הולכים ומנסים לעולם אלא מאחר שנודע שזה נביא, יאמינו וידעו כי ה' בקרבם ולא יהרהרו ולא יחשבו אחריו כענין שנאמר (יחזקאל ב פסוק ה, ובפרק לג פסוק לג) וידעו פי נביא ה'יה בתוכם.

⁵ ברמ"א שם. וכדבריו משמע בסמ"ג לאוין ד, ועיין בערוה"ש שם ו"ולענ"ד אין שום סברא לחלק בכל אלו וגם החוש מעיד מכמה עשירים שכל מה שנותנים יותר מתעשרים יותר והגם שיש שעשירותם נאבדו זהו מהנסתרות לדי' אלקינו ובוודאי מובתם היא ועל פי הרוב אינו כן"

⁶ ואין לומר חוקה דדוקא מעשר ולא יותר דהסברא מרחקת זה דהרי כשנותן המעשר זכה בעושר וכאשר נותן יותר לאו עבירה ח"ו עביד דמפקעת מניה זכותו ועוד דאשכחן ביעקב שנדר לתת יותר ואין זה אלא תוספת זכות רצונו יתברך. ראשון לציון שם

⁷ ועיין מהרש"ל בביאורו לסמ"ג חלק לא תעשה מנין ד' ובספר סדר משנה פרק י' מיסודי התורה [ריש] הלכה ה' עלה כ"ו ע"א, דלמהרש"ל במעשר גם בתוהא מותר לנסות

⁸ בשל"ה מסכת מגילה פרק נר מצוה ענין הצדקה אות כה "ונראה, אפילו במעשר כספים נמי לא, דהיכא דגלי הפסוק דשרי לנסות זה, דהיינו במעשר תבואה, שם מותר. אבל היכא דלא גלי בהדיא, הוא בכלל הלאו ד'לא תנסו". וכתב שם שמש"כ הטור בדוק ומנוסה, רצה לומר, העין רואה שהוא על כרחך כך, וכמו שהעיד שלמה המלך ע"ה 'יש מפזר ונוסף' (משלי שם), אבל לעשות כן ולנסות, זה אסור. וכן בשאילת יעב"ץ ח"א סימן ג' בספר משנת חכמים הלכות יסודי התורה מובא בגליון מהרש"א שם ובפ"ת שם ס"ק ב, אולם עיין באור זרוע חלק א – הלכות צדקה סימן יג הביא על עשר תעשר וז"ל "שמצו' לאדם לעשר את ממונו וכל מה שמרבה במעשרות מרבה בעושר והמרבה בצדקה יותר מן המעשרות ה"ו משובח ובלבד שלא יבזבז יותר מחומש ספר ... ודוקא מחיים אל יבזבז יותר מחומש אבל בשעת מיתה יבזבז כל מה דבעי ולית לן בה" משמע להדיא כדעת הרמ"א

⁹ פתחי תשובה שם א מספר משנת חכמים הלי' יסודה"ת

¹⁰ ערוה"ש שם

¹¹ רמב"ם יסודי התורה פ"י ה"ה

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

וכמו כן בכלל האזהרה¹² שלא לעשות מצוות ה' ברוך הוא על דרך הנסיון, כלומר שיעשה אדם מצוה לנסות אם יגמלוהו ה' כצדקו, לא לאהבת האל ויראתו אותו. שלא יאמר אדם אעשה מצוה זו ואראה אם אתברך¹³ ויטיב השם לי בהתעסקי במצותיו, וטעם איסור הנסיון במצוות, מפני ששכר מצוות אינו בעולם הזה, וכמו שדרשו זכרונם לברכה בריש מסכת עבודה זרה (ג.) אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם¹⁴ ולמחר, כלומר לעולם הבא, ליטול שכרם.

וכמו כן בכלל האזהרה שאין סומכין על הנס. דהיינו שאין אדם רשאי לסמוך על נס שיתרחש לו מן השמים, במקום חשש איסור או סכנה¹⁵.

¹² יראים השלם שסא וחינוך תכד רמ"א יו"ד סי' רמז סעי' ד

¹³ ביראים שם כתב והא דתניא (פסחים ח' א') האומר סלע זו לצדקה כדי שאחיה אני ובני הר"ז צדיק נמור בב"ב פ"ק (י' ב') מוקמינן ליה כגון דלא בעי אלא נומר בלבו ליתן הן יחיה הן לא יחיה ומזה המקרא שנינו במס' אבות (פ"א) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס אלא היו כעבדים שמנסה וחושב אם יקבל פרס עבור מצוה אחת פי' אל תהיו כעבדים שעיקר מחשבתם לקבל פרס אלא היו כבנים שעיקר מחשבתם אפי' לא יקבלו פרס לבסוף אינם מתחרטים על עבודתם ולא תהו אבל עבדים כשאינם מקבלים פרס תהו ומתרעמים על עבודתם שעשו. וכן הוא בחינוך ולכאורה משמע מכאן שגם בצדקה אסור לנסות ודלא כמחבר לעיל שהתיר ולם למשנת חכמים שהילק בין לנסות עבור עושר שמותר לנסות לשאר טובות שאסור לא קשיא דהכא שאר טובבות שהרי הוא עבור שיחיה בני.

¹⁴ דברים ז פסוק יא

¹⁵ ירושלמי יומא פ"א ה"ד ספר הכוזרי מאמר ה אות כג וכן פסק ביו"ד קמז סעי' ה ברמ"א

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>